

"תהלים א-ב" – הפתיח לספר תהלים: תורה ומלכות בציון

הסברים לאיור של האומן דן רובינשטיין

הסברים בני גזונדהייט¹

שני המזמורים הראשונים של ספר תהלים מהווים יחידה אחת, אשר מהווה פתיח ושער לכל תהלים: היחידה משלבת מחד את דביקותו של המשורר בתורה (מזמור א') ומאידך את דביקותו ברעיון של מלכות ה' יחד עם מלכות ישראל בציון (מזמור ב'). מילים מנחות מחברות את שני המזמורים ל"פרשה חביבה" אחת (מסכת ברכות ט' ע"ב-י' ע"א): "אֲשֶׁר־יִהְיֶה הָאִישׁ וְיִלְמָה רָגְשׁוֹ גֹיִם - חֲדָא פְרִשָׁה הִיא, דְּאִמְר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן: כֹּל פְּרִשָׁה שֶׁהִיטָה חֲבִיבָה עַל דּוּד, פִּתַּח בֵּה בִּיאֲשֶׁר־י וְסִיִּים בֵּה בִּיאֲשֶׁר־י; פִּתַּח בִּיאֲשֶׁר־י - דְּכַתִּיב: 'אֲשֶׁר־יִהְיֶה הָאִישׁ' (תהלים א', א), וְסִיִּים בִּיאֲשֶׁר־י - דְּכַתִּיב 'אֲשֶׁר־י כָּל חוֹסֵי בּוֹ' (תהלים ב', יב)". הדביקות בתורה (א') והציפייה למלכות ה' בציון (ב') מחוברות ומשולבות למסכת רעיונית אחידה! באיור מעמיק זה של דן רובינשטיין, מצליח האומן להמחיש בדרך אומנותית את אחדותם של המזמורים א'-ב' בפתיחת ספר תהלים על פי הפרשנית ההקשרית של ספר תהלים. **מומלץ להתבונן באיור, ולזהות על פי הפרשנות ההקשרית של ספר תהלים את הרעיונות החבויים בו!** נציג רק מספר הסברים:

- א. **החלק הימני** מתאר את הצדיק יושב בצל עץ הזית והוגה בַּתּוֹרָת ה' יוֹמָם וְלַיְלָה (תהלים א', ג), ובעקבות הלימוד תוֹרַת ה' נהיית תוֹרַתוֹ, כאשר המילים "יְהִיגָה יוֹמָם וְלַיְלָה" (א', ב) שזורות בטליתו. הוא יושב בצל העץ, כשפניו פונות אל ירושלים (דניאל ו', יא). דמות זו מהווה דוגמא ומופת לכל ספר תהלים.
- ב. העץ (א', ג) בצד ימין משולב עם מגילת התורה עצמה, כי הוא מסמל את ההצלחה של האיש הדבק בתורה, כפי שנאמר "עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכֶּינָה מְאֹשֶׁר" (משלי ג', יח), וזה על פי התיאור של עץ החיים שהיה בגן עדן מקדם: "לְשֹׁמֵר אֶת דְּרָגְתֵךְ עֵץ חַיִּים" (בראשית ג', כד). המוטיב של עץ הפרי בצד ימין חוזר ונראה גם בעצים במורדות ירושלים בהרי יהודה הנושאים את פריים לעם ישראל השב אל ארצו לפי חזון הגאולה: "וְאֵתֶם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא" (יחזקאל ל"ו, ח).
- ג. המגילה חובקת את התמונה מימין ומשמאל, והיא מהווה שער כניסה לכל ספר תהלים; החלק התחתון של המגילה בצד שמאל מזמין לדפדף הלאה להמשך הספר.
- ד. דָּרְךְ צְדִיקִים היא המסר המרכזי של המזמור, אך דָּרְךְ רְשָׁעִים תֹּאבֵד, דהיינו היא נעלמת מעצמה. האומן מבקש להתעלם מפעילות ומהופעת הרשעים בתמונה עצמה, ולכן הוא מסתפק לסמל את הרשעים כעלים נידפים בשולי התמונה למטה על פי הפסוק: "לֹא כֵן הָרְשָׁעִים כִּי אִם כִּמֹּץ אֲשֶׁר תִּדְפְּנוּ רוּחַ" (א', ד).
- ה. הצדיק נמשל לעץ שתול על פִּלְגֵי מַיִם (א', ג), כי הצדיק הוא כמו "מעין המתגבר" (משנה אבות פ"ב, מ"ח); הטלית של הצדיק מסמלת את דביקותו בה' ובתורתו: "יְהִיגָה לְכֶם לְצִיָּת וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתּוּרֵם אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֹא-לְהִיכֶם" (במדבר ט"ו, לט-מ). הטלית משתלבת עם המים, אשר ממשיכים לזרום לחלק השמאלי של התמונה. בכך פִּלְגֵי מַיִם של

1 ראו ניתוח פרשני באתר www.tefilah.org במדור על ספר תהלים, ושם שיעור על מזמור א'-ב' כפתיח לספר.

מזמור א' מתחברים עם ירושלים השומרת על עם ישראל גם בימי צרה, כפי שנאמר: "נְהַר פְּלָגָיו יִשְׁמְחוּ עִיר אֶל-לֵהִים קָדֹשׁ מְשַׁכְּנֵי עֲלִיוֹן" (מ"ו, ה).

- ו. **בחלק השמאל** מאוירת ירושלים בצבעי "ירושלים של זהב", וצבע זה מאפיין את כל המגילה; המגילה משלבת בין הצדיק והעץ בצידה הימני לבין חומות ירושלים שהיא מהווה חלק מהן בצידה השמאלי; הצדיקים שואפים לראות בטוב ירושלים: "והיכן מתרוממת קרנם [של צדיקים]? בירושלים!" (מגילה י"ז ע"ב); המושגים "צדיק", "תורה", "ציון" ו"בניין ירושלים" קשורים זה בזה.
- ז. עליית העמים לירושלים ממשיכה כביכול את תנועת הנהר מימין על פי החזון הנבואי: "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיָּה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מְגִבְעוֹת וְנִהְרָוּ אֱלֹיוּ כָּל הַגּוֹיִם: וְהָלְכוּ עִמָּם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה' אֵל בֵּית אֶל-לֵהִי יַעֲקֹב וְיִרְנוּ מִדְּרָקָיו וְנִלְכָּה בְּאַחֲרֵיתוֹ כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַיִם" (ישעיה ב', ב-ג).
- ח. בעלייה לירושלים בצד שמאל למטה נראה כלי שבור, אשר קשור בחבל. האומן משלב כאן את בקשת העמים "וְנִתְקָה אֶת מוֹסְרוֹתֵימוֹ וְנִשְׁלִיכָה מִמֶּנּוּ עֲבֹתֵימוֹ" (ב', ג) ואת תפילת ישראל "תְּרַעַם בְּשִׁבְט בְּרָזָל כְּכֶלִי יוֹצֵר תִּנְפָצִים" (ב', ט). האומן מנע מלצייר את רשעת העמים שהוגים ריק ורשע על ירושלים ועל עם ישראל (ב', א), ומראה בדרך חיובית את עליית העמים לירושלים לעתיד לבוא.
- ט. אחרי בחירת ירושלים המשורר פונה למלכים ולשפטי ארץ להשכיל ולקבל עליהם את מלכות ה' בציון (ג', י); הם עולים לירושלים על פי הזמנת המשורר: "עֲבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה וְגִילוּ בְּרַעְדָּה" (ג', יא); באיור נראים העמים שעולים לירושלים.
- י. בחלק השמאלי של המגילה נראים העמים, עולי רגל הנכנסים לשערי ירושלים, העיר שחבורה לה יחדיו, כי "כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד" (ברכות ל' ע"א). המבנים של ירושלים מסמלים מסרים מרכזיים:

- רחבת הכותל (= אמונה) בכניסה לירושלים כשבאמצע עומד עץ תמר, על פי הפסוק: "צִדִּיק כְּתֹמֵר יִפְרָח... בְּחִצּוֹת אֶל-לֵהִינוּ יִפְרִיחוּ" (תהלים צ"ב, יג-יד).
  - הכנסת (= מלכות ישראל, חוק, צדק ומשפט) נמצאת מעל הכותל, כי המקדש טרם נבנה על מקומו, ומלכות ישראל היא בבחינת "מקדש מלך עיר מלוכה" (לכה דודי של רבי שלמה אלקבץ).
  - המנורה (= סמל של מדינת ישראל) ממחישה את הנבואה בימי שיבת ציון: "וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֱלִי לֵאמֹר זֶה דָּבַר ה' אֵל זְרַבְבָּדֶל לֵאמֹר לֹא בְחִיל וְלֹא בְכַח כִּי אִם בְּרוּחִי... (זכריה ד', ב-ו).
  - היכל הספר (= מורשת היסטורית) מסמלת את תרבות ישראל לאורך הדורות.
  - טחנת הקמח של משה מונטיפיורי (עבודה בארץ ישראל) מסמלת גם את הדאגה לכלכלתם של יושבי ירושלים.
- כ. ימינה מירושלים על ראש הגבעה נמצא מבנה קבורה קטן של קבר רחל. רחל מצד אחד מבכה על בניה בזמן החורבן, אך גם עדה להבטחה על שיבת הבנים מארץ אויב: "וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתָּהּ נָאִם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם" (ירמיהו ל"א, יד-טז).